

GEMEENTE ST. ODILIENBERG

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Bodemgesteldheid
3. Grondgebruik
  - 3.1 Agrarisch
  - 3.2 Niet-agrarisch
4. Infrastructuur
  - 4.1 Wegen
  - 4.2 Waterlopen
  - 4.3 Spoorlijnen en tramlijnen
5. De gemeente St. Odiliënberg
  - 5.1 St. Odiliënberg
  - 5.2 Overige kernen
6. Conclusies

Literatuurlijst

Kaartmateriaal

St. Odiliënberg

1. Inleiding

1.1 Gemeente St. Odiliënberg

p.a. Raadhuisplein 1

6077 AB St. Odiliënberg

Provincie Limburg

Inventarisatiegebied Midden-Limburg

Aantal inwoners: 3.488 (16-05-1988)

Oppervlakte: 13,11 km²

Onderdelen: Lerop, Paarlo, Reutje, Roskam, St. Odiliënberg,
Zittard.

1.2 De gemeente St. Odiliënberg, deel uitmakend van het inventarisatiegebied Midden-Limburg, grenst aan de noordzijde aan de gemeente Roermond. De westelijke begrenzing wordt gevormd door de gemeenten Herten, Linne en Montfort. Aan de zuidzijde is de gemeente Echt gelegen. De oostgrens wordt gevormd door de gemeenten Melick-Herkenbosch, Vlodrop en Posterholt.

De gemeentegrenzen hebben in de periode 1850-1940 geen wijzigingen ondergaan.

2. Bodemgesteldheid

In de gemeente St. Odiliënberg, gelegen langs de linkeroever van de rivier de Roer, wordt het grootste deel van de bodemoppervlakte in beslag genomen door zandgronden. Langs de Roer, die de noordelijke en oostelijke begrenzing van de gemeente vormt, wordt een brede strook rivierklei aangetroffen. Deze bodemsoort is eveneens aanwezig langs de Vlootbeek, die de zuidpunt van de gemeente doorstroomt. De zandgronden, die in het grondgebied voorkomen, variëren in kwaliteit. Direct grenzend aan het uiterwaardgebied van de Roer is de bodem bedekt met zavelgrond, de beste kwaliteit zandgrond.

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch

St. Odiliënberg was, en is nog steeds, een gemeente met een overwegend agrarisch karakter. In de eerste helft van de negentiende eeuw had het grootste deel van het bodemoppervlak een agrarische functie.

De vochtige, jonge rivierklei in de dalbodem van de Roer was, met het oog op de regelmatige overstromingen van de rivier, in het gebruik als weidegrond. Op deze graslanden kwamen veel knotbare bomen voor, met name populieren en wilgen.

Bos- en heidegronden waren gesitueerd in de zuidwestpunt van de gemeente, langs de grens met de gemeenten Echt, Montfort en Linne, en in de zuidoostpunt, langs de grens met Posterholt en Vlodrop. Daarbuiten was het grootste deel van het gebied in gebruik als akkerland. De bouwlanden vertoonden een esachtige verkaveling, dat wil zeggen, een verdeling in een groot aantal smalle stroken.

De belangrijkste verandering op agrarisch gebied in de periode 1850-1940 was de uitbreiding van het areaal cultuurgrond. Nadat de woeste grond op basis van de Franse wetgeving in het eerste kwart van de negentiende eeuw in handen van de gemeente was gekomen, werd vanaf ca. 1825 een deel van deze grond aan particulieren verkocht. De ontginningen hadden in St. Odiliënberg een trage start. Rond 1870 waren de bos- en heidegebieden nog vrijwel onveranderd aanwezig. Ontginningen vonden, zowel door particulieren als door de gemeente, vooral plaats tussen de eeuwwisseling en de dertiger jaren. De mannelijke agrarische beroepsbevolking kende in het tijdvak 1909-1930 dan ook enige toename. Dit in tegenstelling tot de ontwikkeling in de meeste andere gemeenten in de Roerstreek.

Na 1930 vond in St. Odiliënberg een vrij grote relatieve vermindering van de agrarische beroepsbevolking plaats.

Wat betreft het karakter van de agrarische activiteiten kan vastgesteld worden dat het gemengd bedrijf steeds heeft overheerst. Wel bezat de gemeente St. Odiliënberg, in verhouding tot het cultuurareaal, een betrekkelijk grote veestapel.

4. Infrastructuur

4.1 Wegen

De gemeente St. Odiliënberg had tijdens het eerste kwart van de negentiende eeuw geen wegen van provinciaal of regionaal belang binnen haar grenzen. De doorgaans onverharde wegen hadden tot doel de kernen onderling en met de landerijen te verbinden. Kaartmateriaal, vervaardigd rond 1870, toont dat inmiddels enkele verharde wegen waren aangelegd, waar voorheen slechts onverharde verbindingen bestonden. De nieuwe verbindingen verbonden de kern St. Odiliënberg met Roermond (gemeente Roermond), Vlodrop (gemeente Vlodrop) en Linne (gemeente Linne).

Ook tussen 1870 en 1940 onderging het wegennet enkele veranderingen. Enkele reeds bestaande wegen werden verbeterd, met name de verbindingen vanuit St. Odiliënberg naar het gehucht Reutje (gemeente St. Odiliënberg) en, rechtstreeks, naar Roermond. Een nieuw net van recht en ordelijk aangelegde wegen ontstond in de in cultuur gebrachte bos- en heidegebieden.

4.2 Waterlopen

De belangrijkste waterweg is de rivier de Roer, die de grens vormt tussen de gemeenten St. Odiliënberg en Melick-Herkenbosch. Zij heeft haar natuurlijke, sterk kronkelende karakter tot op heden behouden. Regelmatige overstromingen zorgden voor vruchtbare slibafzettingen langs de oevers.

De zuidpunt van de gemeente wordt van west naar oost doorstroomd door de Vlootbeek, die reeds tegen het einde van de negentiende eeuw genormaliseerd werd.

De gemeente St. Odiliënberg kent een natuurlijke afwatering via Roer en Vlootbeek op de Maas.

Het grondgebied van de gemeente St. Odiliënberg behoort tot het Waterschap Roer en Overmaas.

4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

De uiterste noordpunt van de gemeente St. Odiliënberg wordt doorkruist door de in de jaren 1865-1866 aangelegde spoorlijn Roermond-Maastricht. Vanaf 1915 was St. Odiliënberg één van de stations langs de tramverbinding Roermond-St. Odiliënberg-Posterholt-Vlodrop. Door de concurrentie van het busvervoer was de tramlijn echter geen lang leven beschoren.

5. De gemeente St. Odiliënberg

5.1 St. Odiliënberg

De kern St. Odiliënberg ontstond op de grens van de rivierkleizone langs de Roer. De oorspronkelijke nederzetting kan gekarakteriseerd worden als een esdorp. De aanwezigheid van een Utrechts kapittel had weinig invloed op de bebouwing. De Tranchotkaart toont een dorp op de linkeroever van de Roer, bestaande uit bebouwing aan beide zijden van drie straten, die samen een driehoek vormen. Daarnaast was er nog enige bebouwing langs een uitvalsweg in oostelijke richting.

Aan de noordzijde van het dorp stroomde de Roer. Tussen dorp en rivier bevond zich een bocagelandschap, dat wil zeggen open grasland met randen van meestal knotbare bomen. Zuidwestelijk van de kern lagen eveneens weilanden. De rest van de omgeving bestond uit bouwland.

Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw, de gemeente St. Odiliënberg had rond 1835 ongeveer 696 inwoners, bleef de in het voorgaande beschreven structuur vrijwel ongewijzigd gehandhaafd.

Tussen 1850 en 1940 veranderde de nederzettingsstructuur van St. Odiliënberg niet. De bebouwing, die inmiddels enige verdichting had ondergaan, bleef voornamelijk geconcentreerd rond de driehoekige pleinruimte en langs de uitvalsweg in oostelijke richting. Nieuwe bebouwing ontstond langs de weg vanuit St. Odiliënberg naar Linne en langs een zijweg hiervan, "Schaapsweg" genaamd. Ook rond de historische R.K. kerk, westelijk van de kern op een heuvel gelegen, werden enkele nieuwe gebouwen opgericht. De bevolking van de gemeente groeide tussen 1850 en 1940 langzaam maar gestaag. In 1869 waren er 875 inwoners, in de jaren 1899 en 1909 groeide dat aantal tot respectievelijk 1.014 en 1.083.

5.2 Overige kernen

Buiten St. Odiliënberg bevat de gemeente nog enkele kernen, die in de periode 1850-1940 voornamelijk uit enkele boerderijen bestonden.

Reutje, zuidoostelijk van St. Odiliënberg bij de grens met Posterholt gesitueerd, bestond rond 1850 uit enige lintbebouwing langs een interlocale weg. De groei van de kern in de periode tot 1940 was slechts gering en had geen invloed op de lineaire structuur.

Rond 1850 waren Groot en Klein Paarlo twee gelijkwaardige kernen, gelegen in de directe nabijheid van de weg vanuit St. Odiliënberg naar Vlodrop. De gehuchten bestonden uit enkele panden met een agrarische functie. Beide kernen maakten tussen 1850 en 1940 geen noemenswaardige groei door. Wel werd "Paarlo" de gangbare naam voor de beide gehuchten samen.

In de noordpunt van de gemeente ligt het dorp Lerop, een lineaire nederzetting langs de weg St. Odiliënberg-Roermond. Het was in de periode 1850-1940 een agrarische kern. De bebouwing werd in dit tijdvak in geringe mate uitgebreid, waarbij de lineaire structuur volledig gehandhaafd bleef.

De verspreide bebouwing in de gemeente St. Odiliënberg bestond rond 1850 voornamelijk uit een aantal vrij geïsoleerd

gesitueerde, grote boerderijen met enkele panden daaromheen. In deze situatie kwam in de periode tot 1940 geen verandering.

Wat betreft de middelen van bestaan kan gesteld worden dat activiteiten buiten de agrarische sector in de gemeente St. Odiliënberg tijdens de periode 1850-1940 niet of nauwelijks plaatsvonden. Dit blijkt ook wel uit het feit dat de beroepsgroep industrie en ambacht in het tijdvak 1909-1930 slechts een geringe groei doormaakte. Het feit dat deze beroepsgroep na 1930 wel toenam, valt te verklaren uit de industrialisatie van de aangrenzende gemeente Roermond en de toenemende werkgelegenheid in de Mijnstreek.

Na 1945 ondergingen enkele kernen in de gemeente St. Odiliënberg relatief grote veranderingen. Het dorp St. Odiliënberg werd in zuidelijke en zuidwestelijke richting uitgebreid met woonwijken.

Ook in Reutje ontstond enige nieuwe bebouwing, met name langs de weg in richting St. Odiliënberg. In Paarlo vonden daarentegen geen wezenlijke uitbreidingen plaats. Ondanks enige uitbreiding behield Lerop de lineaire structuur.

Wat betreft de verspreide bebouwing kan gesteld worden dat de rond 1940 bestaande structuren gehandhaafd bleven. Langs de wegen tussen de diverse kernen ontstond een geringe hoeveelheid nieuwe woonbebouwing.

Het karakter van de kernen bleef overwegend agrarisch.

6. Conclusies

6.1 Naar aanleiding van het verrichtte veldwerk dienen omtrent de gemeente St. Odiliënberg de volgende opmerkingen de gemeentebescrijving af te ronden.

De in de inventarisatie opgenomen panden in de kern St. Odiliënberg bevinden zich in hoofdzaak rond de driehoekige pleinruimte langs Raadhuisplein, Raadhuisstraat en Kerkplein, en langs de uitvalsweg in oostelijke richting te weten de Hoofdstraat.

Met name aan het Kerkplein bevinden zich enkele markante panden zoals het vroegere rond 1910 gebouwde huis van de notaris met Jugendstil- en Chalet invloeden, en de pastorie met trapgevels uit 1890. Opvallend is eveneens de Priorij Thabor, een kloosterpand met neo-renaissance invloeden. De in 1883 gebouwde beltkorenmolen aan de Molenweg verdient eveneens vermelding.

De in deze inventarisatie opgenomen panden in de kern St. Odiliënberg betreffen vaak typische jaren dertig bebouwing met name aan de Hoofdstraat. De panden in de kernen Paarlo en Reutje zijn in hoofdzaak boerderijen.

De situatie van de aangetroffen bebouwing uit de periode 1850-1940 geeft geen directe aanleiding in de kern St. Odiliënberg bijzondere gebieden aan te wijzen. Dit geldt eveneens voor de drie kernen Paarlo, Reutje en Lerop.

6.2 Voorts kan de gemeente St. Odiliënberg gekenschetst worden als een gemeente met een landelijk karakter en met weinig opmerkelijke ontwikkelingen in de periode 1850-1940.

De bouwkunst uit dit tijdvak is dan ook voornamelijk een voortzetting en verdere ontwikkeling van de traditionele manier van bouwen.

Op grond hiervan lijkt het weergeven van een stedenbouwkundige typologie niet relevant.

Na 1945 maakte de kern St. Odiliënberg een relatief grote ontwikkeling door. Wat betreft de kleinere gehuchten binnen de gemeente St. Odiliënberg kan opgemerkt worden dat de ontwikkelingen binnen de periode 1850-1940 te karakteriseren zijn als beperkte uitbreidingen van de bestaande lintbebouwingen.

Literatuurlijst

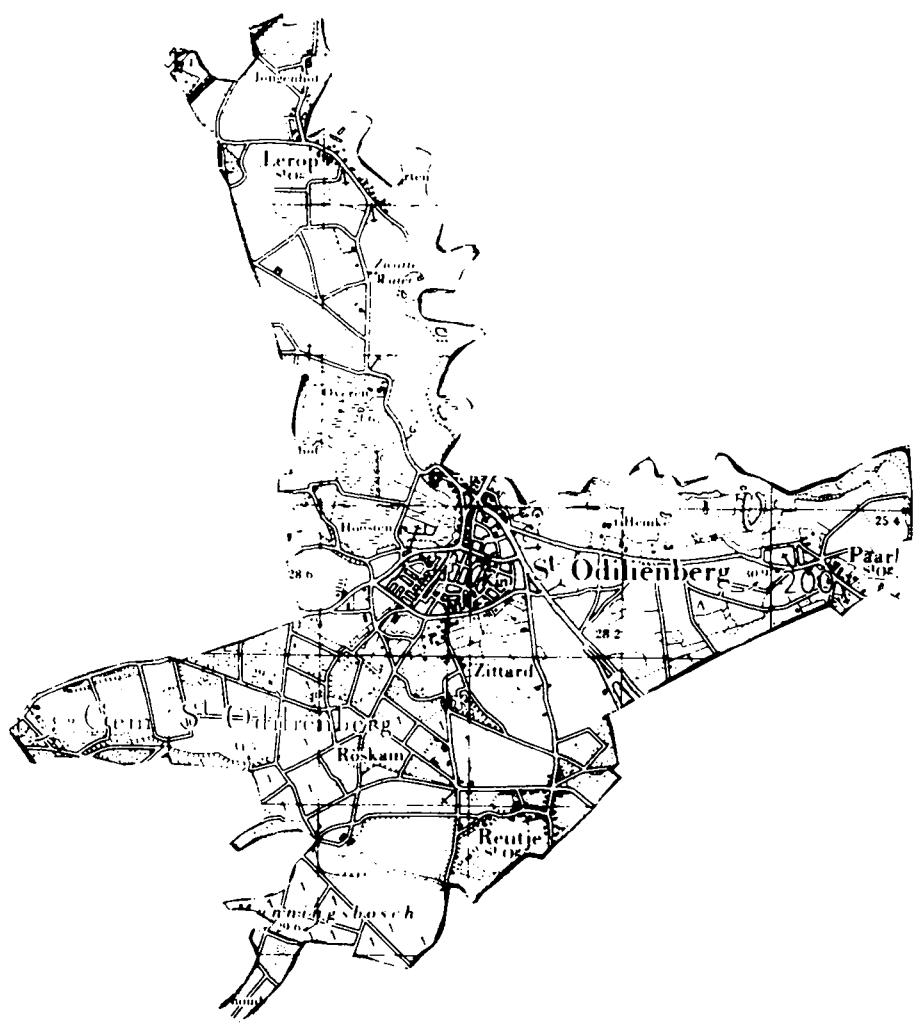
1. Handboek der geografie van Nederland, deel VI, Zwolle 1959.
2. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg, Maasbree 1981.
3. Lijst der Nederlandse gemeenten, 's-Gravenhage 1988.
4. Ph. van der Maelen, Dictionnaire Géographique du Limbourg, Assen 1978.
5. Dr. J.F.R. Philips, Drs. J.C.G.M. Jansen, Drs. Th.J.A.H. Claessens, Geschiedenis van de landbouw in Limburg 1750-1914, Assen 1965.
6. Rapport inzake een onderzoek naar de toekomstige ontwikkeling van de gemeente St. Odiliënberg, Maastricht 1965.
7. Dr. E. Roebroek, Het land van Montfort, Assen 1967.
8. Drs. A. Steegh, Kleine monumentenatlas van Nederland, Zutphen 1976.
9. Streekplan Midden-Limburg ten oosten van de Maas, S.L. 1956.
10. Streekplan Noord- en Midden-Limburg. De Bodem, Maastricht 1941.
11. Streekplan Noord- en Midden-Limburg, 3 Dln., S.L. 1982.

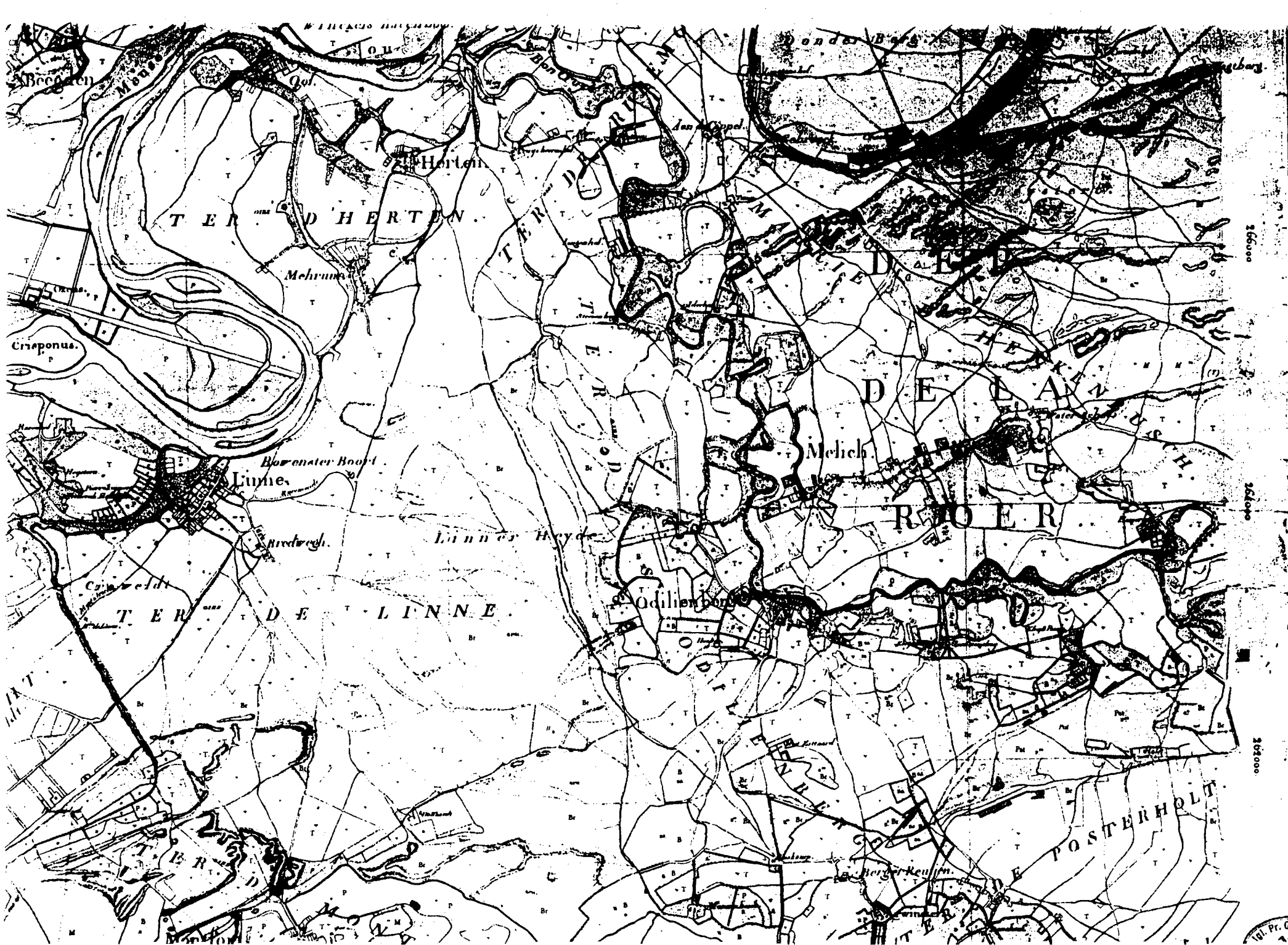
Kaartmateriaal

1. Tranchotkaart nr. 46
Roermond 1803-1820
1:25.000
2. Kaart uit J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg
St. Odiliënberg 1869
1:50.000
3. - Topografische kaart nr. 750
Maasbracht 1934
1:25.000
- Topografische kaart nr. 746
Roermond 1934
1:25.000
- Topografische kaart nr. 751
Vlodrop 1934
1:25.000
4. Kaart gemeente St. Odiliënberg 1982
1:10.000
5. Kaart provincie Limburg, regio Midden-Limburg 1982
1:50.000

Bij de gemeentebescrijving gevoegde afbeeldingen

- I De huidige gemeente St. Odiliënberg
- II Tranchotkaart St. Odiliënberg
- III De gemeente St. Odiliënberg in 1896
- IV Noordelijk deel gemeente St. Odiliënberg in 1934
- V Oostelijk deel gemeente St. Odiliënberg in 1934

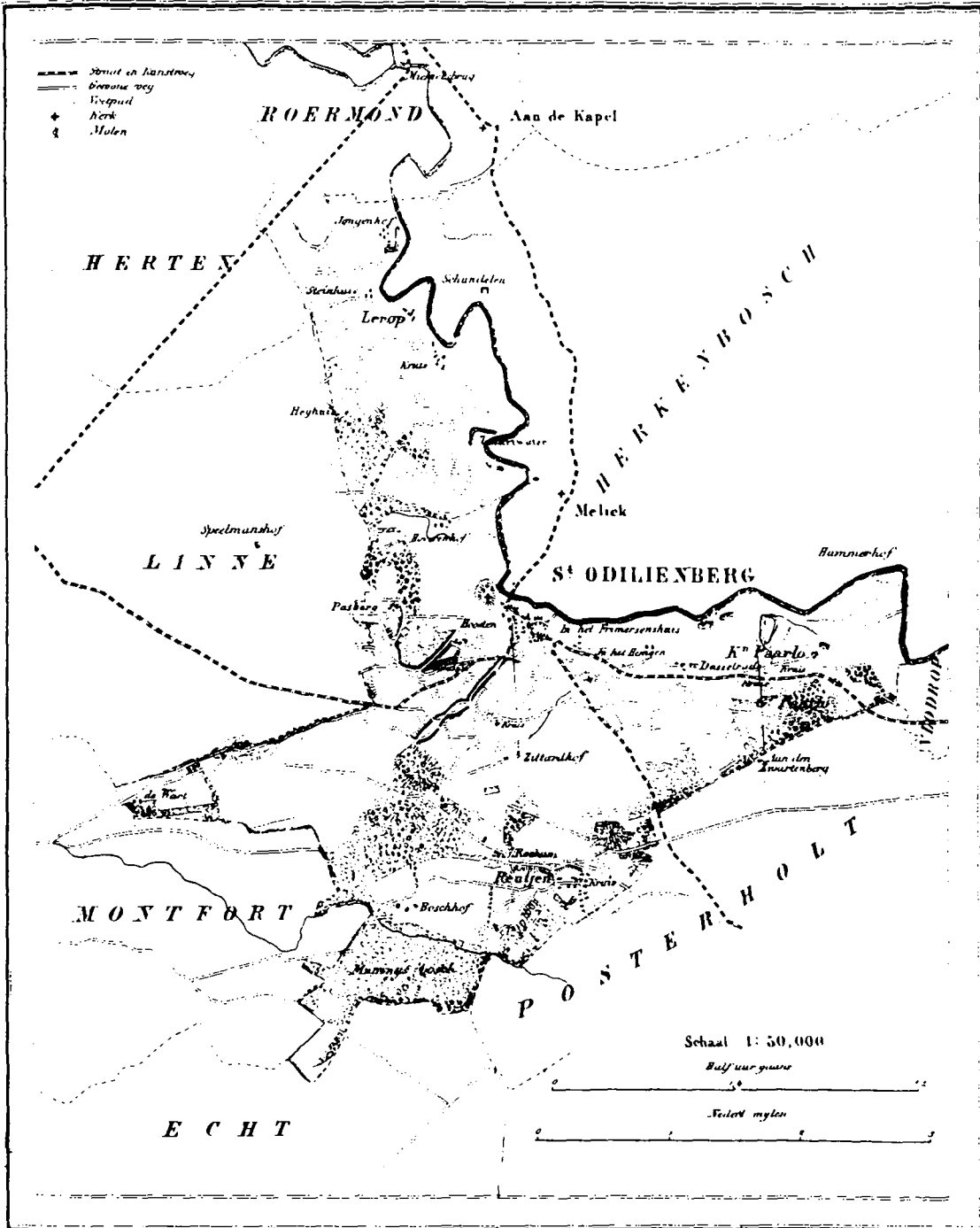

266000

264000

262000

Uitgave van Hugo Stunnenberg te Leeuwarden

in 1934.

1:25000.

De haken van het blad
zijn uitgebrukt
in het stelsel der
Rijksdroneksmeting.

34° 54' 30" 35° 00' 34° 44' 30" 35° 00' 34° 44' 30"
108° 01' 2" 108° 01' 2" 108° 01' 2" 108° 01' 2"

guggenum.

Maasbracht.

5000 meter.

Hoogtenuing verricht in 1:
Foto-
tri

2500 meter.

75	76	77
78	79	80
81	82	83

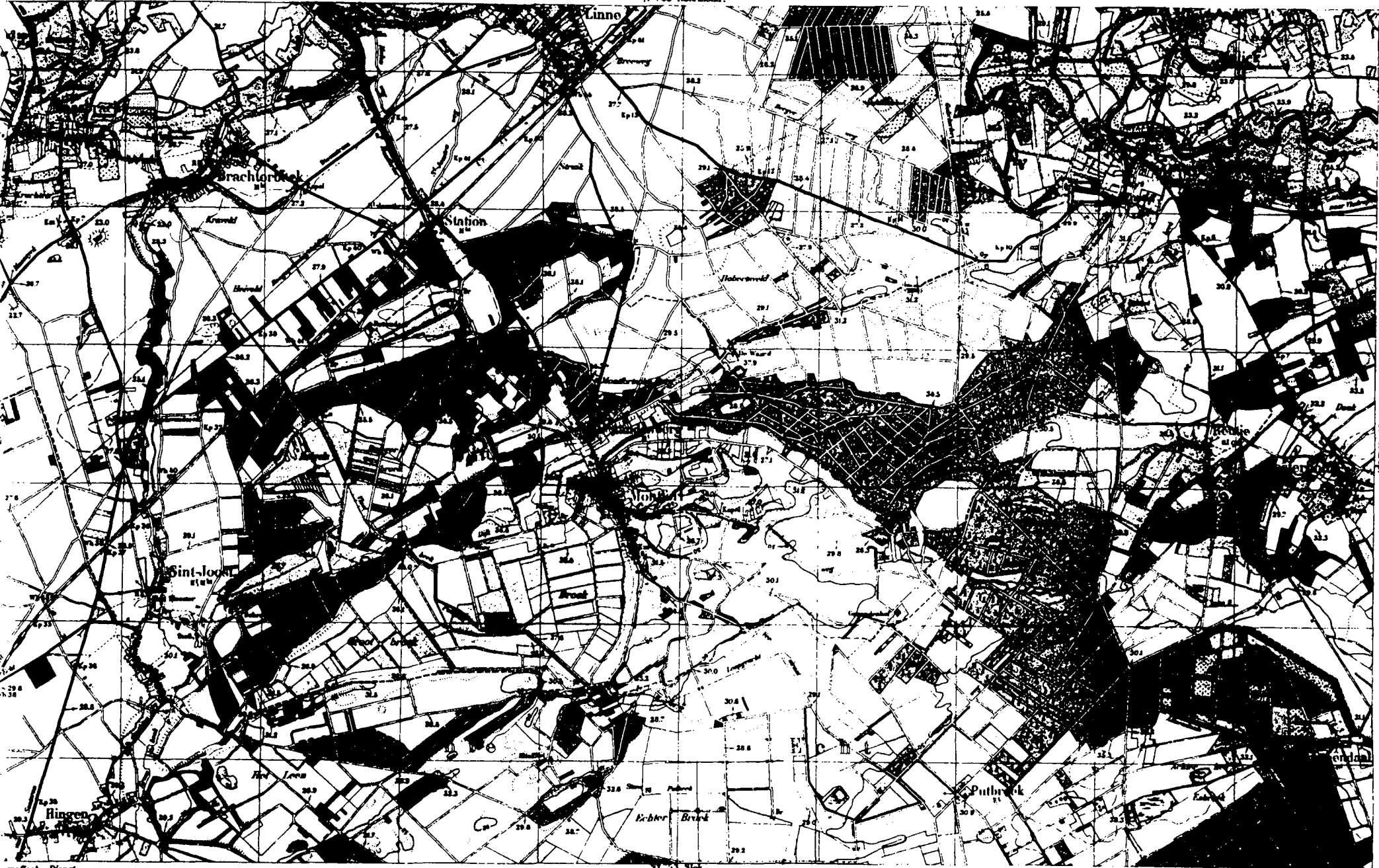
Uitgave 1935.

N° 750
MAASBRACHT.
 Verkand in 1934.
Schaal 1:25000.

N° 746 Rotterdam.

In coördinaten
 der hoeken van het blad
 zijn afgedrukt
 in het stelsel der
 Nijlandvermeteling

91.1/25
 19147

Schaal van 5000 meter.

Hoogteaanwijzing verricht in 1933.
 Foto-afn.